

Cuprins

<i>Prefață</i>	ix
<i>Introducere</i>	1
1 Samsāra - Existența ciclică	18
2 Timp, Limitare și Zeița Kālī	28
3 Lumea de dincolo este chiar aceasta: Samsāra este totuna cu Nirvāna	37
4 Secretul încarnării: Așa cum este sus, la fel este și jos	46
5 Jocul divin dintre Shiva și Shakti	62
6 Principiul Guru-ului: Încarnarea lui Shiva	75
7 Inițierea: Coborârea Luminii	84
8 Starea de discipol: Efortul în vederea transformării de sine	97
9 Calea tantrică: Ritualuri și spontaneitate	106
10 Corpul subtil și mediul său înconjurător	122
11 Trezirea puterii șarpelui	145
12 Mantra: Puterea sunetului	162
13 Crearea spațiului sacru: Nyāsa, Mudrā, Yantra	176
14 Transmutarea dorinței	197
15 Iluminarea și puterile ascunse ale minții	219
<i>Epilog: Tantra ieri, azi și mâine</i>	235
<i>Note</i>	240
<i>Bibliografie selectivă</i>	251

Samsāra

EXISTENȚA CICLICĂ

O, Arjuna! Domnul sălășluiește în inima
tuturor ființelor, rotind toate ființele
prin puterea sa (*māyā*), [ca și cum acestea]
s-ar afla pe o roată gigantică (*yantra*).
—*Bhagavad-Gītā* (18.61)

ÎNȚELEGEREA LUMII ÎN CARE TRĂIM

Atunci când vorbim despre lume, noi ne referim de regulă la toate acele lucruri care alcătuiesc obiectele experienței umane, îndeosebi mediul din jur și activitățile de pe pământul nostru, mai ales ale speciei noastre foarte ocupate. Dimpotrivă, cuvintele *univers* și *cosmos* au o conotație mult mai abstractă și mai impersonală. Puțini oameni știu însă că termenul de *lume* (*world*) derivă din vechiul cuvânt norvegian *verold*⁵, care înseamnă literal “era omului” (*ver* fiind legat de latinescul *vir*, care înseamnă “om”), adică era (epoca) umană. Astfel, în înțelesul său original, cuvântul *lume* se referă de fapt la “era lumii”, adică la o anumită fază sau ciclu în cadrul cursului neîntrerupt al cosmosului, și anume la acea fază care se referă la umanitate. Pentru cei din vechime, contemplarea lumii nu ar fi avut nici un înțeles în afara relevanței ei față de specia umană. Pentru ei, “lumea” însemna “lumea ca sălaş al umanității”.

Ideea tradițională a ciclurilor lumii (erelor) le-a servit anticilor drept un instrument convenabil pentru înțelegerea unor contexte culturale ample dintr-o perspectivă spirituală. După cum am explicat în introducere, viziunea indienilor

susține că noi trăim astăzi în *kali-yuga*, o eră caracterizată printr-un declin spiritual și moral. Această veste este neplăcută nu numai pe termen scurt. Deși au examinat istoria dintr-o perspectivă telescopică, cosmologiștii tradiționali din India nu s-au lăsat pradă pesimismului, căci la sfârșitul fiecărei epoci întunecate ei au întrezărit renașterea epocii de aur. Ei au descris această succesiune ciclică a erelor (*yuga*) ca o parte integrantă a existenței limitate în timp în care ființele umane și alte ființe au șansa de a evolua moral și spiritual, prin reîncarnări repetate.

Limba sanscrită conține o serie de cuvinte care se referă la “lume”, dar nici unul dintre ele nu surprinde mai bine această reluare ciclică nesfârșită a experienței umane prin intermediul timpului decât cuvântul *samsāra*¹⁶. Literal, acest termen înseamnă “ceea ce curge împreună” (de la prefixul *sam*, care corespunde grecescului *syn*, și de la rădăcina verbală *sri*, “a curge”), referindu-se la fluxul perpetuu al existenței, care aduce laolaltă subiecții și obiectele, în combinații predestinate. Uneori, termenul sanscrit este folosit în expresii compuse precum *samsāra-mandala* (sfera existenței ciclice), *samsāra-chaṭra* (roata existenței ciclice), *samsāra-sāgara* (oceanul existenței ciclice), sau *samsāra-vrikṣha* (arborele existenței ciclice). *Samsāra* este tradus uneori și ca “existență condiționată” sau “existență lumească”. Aceste două echivalente nu surprind însă natura ritmică sau ciclică a vieților noastre individuale din această lume, care depinde de curentul timpului, alternând între scufundarea în regatele invizibile sau “subtile” și renașterea în realitatea materială vizibilă.

Samsāra este roata nașterii, vieții, morții, renașterii, a unei noi vieți, a unei noi morți, și așa mai departe, la infinit. Ea este existența determinată de soartă (*daiva*), acel păienjeniș de interrelații și datorii *kaṃma*-ice complexe și inviolabile care există între ființe. *Samsāra* este *kaṃma*. Aceasta înseamnă, după cum sublinia adeptul tantric contemporan Swami Vimalananda, că în cea mai mare parte ea nu este alcătuită din altceva decât din amintiri. Existența ciclică sau condiționată este guvernată de tot felul de legi (care sunt și ele amintiri înghețate ale naturii), între care cea mai importantă este legea cauzei și a efectului. Aspectul fizic al acestei legi a fost foarte bine surprins de Newton în formularea potrivit căreia fiecare acțiune conduce la o reacțiune de valoare egală, dar opusă. Înțelepții din India ne asigură că această lege se aplică la fel de bine și în regatul minții, gândurilor și actelor noastre de voință. Întrucât știința oficială privește numai către regatul material, ea nu reușește să-și dea seama de natura exhaustivă a cauzalității, care nu permite nici un fel de hazard. Dintr-o perspectivă spirituală mai profundă, toate evenimentele sunt considerate a fi guvernate de cauzalitate. Existența nu este altceva decât o rețea de condiții, de o complexitate infinită, care dau naștere altor condiții. Aceasta este semnificația cuvântului *kaṃma*.

După cum ar spune matematicianul și filosoful britanic Alfred North Whitehead, *samsāra* este un “proces”, iar aspectul supus acțiunii de procesare este psihicul uman (*jīva*), care trebuie să se supună unor experiențe lumești repetate pentru a-și putea realiza adevăratul destin de dincolo de orice manifestare, și anume realizarea Ființei-Conștiinței, adică a Spiritului. Lumea este o școală, idee pe care o regăsim și în alte tradiții spirituale, din afara spațiului indian. Dacă viața umană are un scop global, acesta nu poate fi altul decât acela de a ajunge la trezirea înțelepciunii (*vidyā, jnāna*).

Privită dintr-o altă perspectivă, *samsāra* este *māyā*, adică un păienjeniș încâlcit de iluzii, ale căror rădăcini se regăsesc în lipsa noastră fundamentală de înțelegere a propriei noastre ființe și a lumii. Lipsa de înțelegere în ceea ce ne privește constă în a ne privi mai degrabă ca pe niște personalități sau egouri decât ca pe Ființa-Conștiința pură și indivizibilă. Lipsa de înțelegere a lumii constă în a o privi pe aceasta mai degrabă ca pe o realitate exterioară decât ca fiind identică cu propria noastră natură. Această eroare-rădăcină (*avidyā*), sinonimă cu orbirea spirituală, este exact impulsul care pune veșnic în mișcare roata *kaṃma*-ică. Ea este fundamentul experienței noastre limitate în timp și spațiu, și cauza primară a suferințelor noastre (*duḥkḥa*), ca ființe aparent individuale.

Textele hinduse descriu în termeni grafici natura existenței ciclice. Astfel, *Mahābhārata* (11.5), unul din cele două mari poeme epice naționale ale Indiei, conține un pasaj remarcabil în această direcție, pe care îl vom transcrie într-o manieră literară, pentru o mai bună înțelegere:

Odată, un brahmin s-a rătăcit într-o junglă deasă, plină cu animale și cu plante periculoase, care l-ar fi înspăimântat până și pe Yama, Zeul Morții. Nu este de mirare că sārmanul brahmin s-a lăsat cuprins de panică. Oricât de mult se străduia el să își croiască o cărare prin jungla deasă, nu reușea decât să se afunde și mai tare în hățș. Privind în sus, a văzut că jungla era acoperită cu o plasă impenetrabilă, deasupra căreia se afla o femeie uriașă, cu brațele întinse. Monștri în formă de șerpi cu cinci capete pluteau pe cer.

Apoi, sārmanul brahmin a căzut într-o gaură care fusese acoperită de crengi. Cu piciorul prins într-o creangă și cu capul în jos, el a văzut sub el un șarpe uriaș, iar la suprafață, lângă marginea găurii, un elefant sălbatic cu șase capete și cu 12 picioare. Prin aer, în jurul lui zburau albine enorme, iar mierea care se scurgea din stupul lor ajungea drept în gura brahminului, a cărui sete creștea astfel cu fiecare clipă.

La picioarele copacului ce mărginea gaura în care căzuse chițăiau șobolani țărcați în alb și negru, care rodeau rădăcinile copacului, astfel încât

brahminul și-a dat seama că nu va mai trece mult și acesta se va prăbuși peste el, zdrobindu-l sub greutatea lui. Terorizat la maximum, convins că nu mai are nici o șansă să fie salvat, el a continuat totuși cu disperare să se agățe de viață.

Acest tablou de coșmar nu simbolizează altceva decât lumea exterioară, cu toată absurditatea ei. Jungla reprezintă viața, iar animalele feroce sunt simboluri ale bolilor și nenorocirilor care pot cădea peste noi. Femeia uriașă simbolizează efemeritatea vieții. Gaura (capcana) reprezintă corpul uman. Șarpele din capcană simbolizează timpul. Crengile în care brahminul și-a prins piciorul sunt un simbol al lăcomiei cu care ne agățăm noi de existență. Elefantul simbolizează anul, cele șase capete ale sale și cele 12 picioare referindu-se la cele șase anotimpuri ale Indiei și la cele 12 luni. Șobolanii care rod rădăcinile copacului sunt zilele și nopțile, mesagerii morții. Albinele sunt dorințele noastre, iar mierea simbolizează plăcerea trecătoare pe care o obținem atunci când reușim să le împlinim.

Acest tip de gândire simbolică, exprimată în pasajul de mai sus, nu este deloc un unicat în epoca *Mahābhārata*-ei. Ea oferă inclusiv o cheie pentru înțelegerea *Tantra*-elor, compuse sute de ani mai târziu. Spre exemplu, în *Kula-Arnava-Tantra* (1.61-63), Shiva declară:

Samsāra este rădăcina suferinței. Cel care există [în această lume] este supus suferinței. Dar, o, Preiubito, cel care practică renunțarea (*tyāga*) este fericit. Nimeni altcineva nu poate fi fericit.

O, Preiubito, află de la mine că aspirantul trebuie să abandoneze *samsāra*, care este locul în care se nasc toate suferințele, solul fertil pentru toate nenorocirile și sălașul tuturor relelor.

O, Zeițe, află că mintea atașată de *samsāra* este înlănțuită, deși nu există lanțuri care să o lege, este tăiată, deși nu există arme care să o taie, și este expusă acțiunii unei otrăvi extraordinar de puternice.

Pornind de la premisa că suferința este pretutindeni, la început, la mijloc și la sfârșit, aspirantul trebuie să abandoneze *samsāra*, să se fixeze în Realitate, și astfel să devină fericit.

A fi prins în *samsāra* înseamnă să fii obligat să te repeți la nesfârșit, adică să reiei mereu aceleași tipare *ķarma*-ice. Cei care au înțeles acest lucru au urmărit dintotdeauna să scape de *samsāra* prin arderea semințelor renașterilor viitoare în regatele condiționate ale existenței. Așa cum vom demonstra însă, transcenderea timpului nu este sinonimă cu o simplă ieșire în afara sferei spațio-temporale, ci mai degrabă cu o ieșire în afara controlului impus de spațiu și timp asupra noastră. Împins de forțele *ķarma*-ice puse în mișcare de propriile sale acțiuni sau acte de voință din trecut, individul înlănțuit în regatul

existenței ciclice este numit *samsārin*. Traducerea cea mai comună a acestui termen sanscrit este aceea de "lumesc" sau "migrator". Spre deosebire de acesta, cel care a reușit să scape de *ķarma* și de fluxul timpului prin puterea conștiinței eliberatoare este cunoscut drept un *mahā-siddha*, un "mare maestru", care a transcens sau "a păcălit" timpul⁷. Numai unui asemenea om își revelează *samsāra* natura sa ascunsă, divină.

ARHITECTURA LUMII

La fel ca și alte cosmogonii tradiționale, hinduismul consideră *samsara* ca fiind un câmp de experiență vast și organizat ierarhic, cu mai multe nivele de existență, fiecare conținând un număr nelimitat de ființe de toate felurile. Lumea materială vizibilă este considerată a fi numai unul din cele 14 nivele ale manifestării, care se întind deopotrivă deasupra și dedesubtul pământului. Deși invizibile pentru ochiul uman, atât regatele de deasupra cât și cele de dedesubtul pământului pot fi văzute de cei înzestrați cu clarviziune (*dūra-darshana*, sau "vederea la distanță"). Așa cum repetă insistent textele hinduse, și așa cum confirmă șamanii din toată lumea, aceste regate pot fi chiar vizitate în corpul nostru subtil. Mai mult, această capacitate paranormală este considerată a fi sursa principală de cunoaștere pe care au putut fi construite cosmologiile tradiționale.

Mulți exegeți occidentali preferă să considere aceste cosmologii drept simple produse ale imaginației. Numeroase variante găsite în descrierile tradiționale ale regatelor superioare și inferioare sunt de regulă considerate a fi dovezi ale faptului că la baza lor stă pură fantezie, deși se știe că o descriere nu poate fi mai bună decât puterea de observare și decât ușurința de exprimare a autorului ei. Dacă 12 oameni asistă la unul și același eveniment, ei vor oferi 12 descrieri diferite ale acestuia, așa cum se întâmplă în faimoasa parabolă a orbului și a elefantului.

Dacă examinăm cosmologiile diferitelor tradiții spirituale autentice, descoperim numeroase asemănări. Acestea pot fi explicate fie printr-o împrumutare a ideilor de la o tradiție la alta, fie - mai degrabă - ca o dovadă a faptului că la baza lor a stat o cunoaștere bazată pe observație directă. Aceasta nu înseamnă că gândirea imaginativă nu a jucat nici un rol în descrierile tradiționale ale lumii, la fel cum se întâmplă și în cazul cosmologiei moderne și în atâtea alte ramuri ale cunoașterii științifice de astăzi.

De ce este însă important să vorbim de cosmologie atunci când vorbim de *Tantra*? Țelul tantric, la fel ca și țelul tuturor tradițiilor spirituale, este acela de a